

سیاست و چالش‌های بیان آن در سیما

سیاست موضوعی بسیار آشنا برای جامعه معاصرماست. انقلاب اسلامی، بیشتر از یک انقلاب فرهنگی، به عنوان انقلابی سیاسی برای براندازی نوعی حکومت و استقرار نوعی جدید از حکومتاری، شناخته می‌شود. در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون نیز اصلی‌ترین هدف مخالفان و دشمنان انقلاب، سرنگونی حکومت برآمده از انقلاب اسلامی، یعنی جمهوری اسلامی بوده‌است. بنابراین طبیعی است نگاه سیاسی برآمده از انقلاب اسلامی به موضوعات داخلی و خارجی، یک موضوع مهم برای بیان، ترویج و تکثیر آن باشد. حالا باید به این پرسیم که نگرش سیاسی انقلاب اسلامی، از درون نظام رسمی تبلیغی آن، یعنی سازمان صداوسیما، چگونه باید باشد و چه بوده و احیاناً چگونه می‌تواند باشد.

بیان نگاه‌سیاسی انقلاب اسلامی و تبیین آن برای آحاد مردم در داخل مرزها و رفتن در مسیر تبیین و تفهیم و ترویج آن، بناساندن نگرش‌های برانداخته و البته اشاعه رفتار درست با نگاه‌های مشفقانه داخلی، گستراندن زاویه دید سیاسی انقلاب به دیگر نگرش‌های سیاسی موجود در جهان و توسعه یک نگاه هوشمندانه و عزتمند به رویداد‌های خارجی می‌تواند از جمله وظایف اصلی سازمان صداوسیما باشد. بدیهی است در بیان و تبیین نگاه سیاسی انقلاب اسلامی، فرصت طرح نمونه‌های ناسازگار با اصول بنیادین آن، پیش می‌آید و از این جهت نباید در محافظه‌کاری یورفت. همان طوره دشمناساندن نگاه برانداخته، حداقل‌افراطی یا تفریطی، بروز پیدا کند. در برخورد مشفقانه با نگرش‌های سیاسی متنوع و معتقد به همان اصول اصلی سیاست انقلاب، باید دقت کرد اصل بر مداراست مگر به حکم قانون مستمسکی برای برخورد انتقادی به دست آید و جلوتر از قانون، نباید اقدام کرد. برای توسعه زاویه دید سیاسی خود به جریانات سیاسی آن سوی مرزها، باید دقت شود نه بیش از اندازه نزدیک‌ی داشت ونه کمتر از اندازه. هم در حوزه داخلی و هم در حوزه خارجی، نباید از اصول و قانون و اصطلاحا اسناد فرادستی حاکمیت سیاسی جمهوری اسلامی جلو زد یا عقب ماند. به مفهوم دیگر، باید دقت کرد بیان اندیشه سیاسی و دفاع از آن، درگیر سلیقه افراد نشود.

حالا باید به نوعی تقسیم بندی فرصت‌های صوتی- تصویری سازمان صداوسیما هم توجه کرد. منظور این است که درجات پرازش موضوعات سیاسی برای گروه‌های مخاطبان، باید تعریف حرفه‌ای و قطعی داشته باشد. یعنی بحث آکادمیک و بنیادین درباره موضوعات سیاسی داخلی و خارجی، با رعایت جامعیت حداکثری و شمولیت بیشتر آن، در چه شبکه‌ای توزیع شود و بحث‌های عام خبری و کمی آسان‌تر برای درک عمومی مخاطبان، در کدامین شبکه‌ها. هر کدام از مباحث سیاسی هم ظرافت‌های خود را در پردازش دارد. طبیعی است بحث عمومی‌تر به جهت برش برانگیزندگی بیشتر، کیاست و دقت والاتری طلب می‌کند. همین قدرت انگیزش بالا، طبیعی است که مخالفان آگاه و ناآگاهی دارد که نمی‌توان حتی در اندازه و شمارش کم آن‌ان هم، بی‌خیال ماند. همچنان که علاوه بر تخصصی کردن بحث‌ها در شبکه‌های دیگر، در شبکه‌های با مخاطب بیشتر و عمومی‌تر، نیاز است که موضوعات سیاسی را با حضور صاحبان دیدگاه‌های موجود در سپهر سیاسی ایران و قانونی از سوی حکومت، توسعه داد و پروارند. همین یعنی مدارای موصوف در بالا و البته بیان تمثیلی یک دست بودن اما با پنج انگشت متفاوت و برای رسیدن به یک هدف، که تعالی ایران و انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی است. از بعضی از این جهات، در صداوسیما باید تأملی جدید را خواستار شد.

«از خون خون»

رشادت‌های شیخ ابراهیم

زکزاک‌ی را روایت می‌کند

مستند «از خون خون» به کارگردانی مجتبی رضوانی و تهیه‌کنندگی مهدی رضوانی امروز ساعت ۱۸ از شبکه دوی سیما روانه آنتن می‌شود. به گزارش روابط عمومی شبکه دو، مستند خون جون که نام آن برگرفته از «خون» غلامی آفریقایی تبار است که در روز عاشورا در رکاب سیدالشهدا(ع) به شهادت رسید. این مستند توسط محسن رضوانی نگاشته شده است. این مستند روایتی از شکل گیری و گسترش مذهب

تشیع به همت شیخ ابراهیم زکزاک‌ی در نیجریه است و می‌کوشد تا آنچه را در نیجریه برای شیعیان رخ می‌دهد از نزدیک به تصویربکشد.

همچنین این مستند به مراسم مذهبی و عزاداری‌های شیعیان نیجریه و تأثیر پذیری آنان از انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی (ره) و شیخ زکزاک‌ی می‌پردازد. چنان‌که زکزاک‌ی گفته، وی هم‌زمان با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران (۱۳۵۷ش)، تبلیغ

نگاهی به چالش برنامه‌های سیاسی تلویزیون

آگاهی بخشی سیاسی از دریچه رسانه

چالش برنامه‌های سیاسی

مهدی خانعلی‌زاده،

پژوهشگر مطالعات امنیت بین‌الملل و آینده‌پژوهی که این روزها تهیه‌کنندگی برنامه سیاست خارجی از شبکه سوم سیما را به عهده دارد، یکی از کسانی است که به دلیل تجربه‌اش در تهیه، سردبیری و... برنامه‌هایی در حوزه سیاسی، به ویژه سیاست بین‌الملل سراغش رفته‌ی تا از او درباره چالش‌ها و آسیب‌های این دست برنامه‌ها بپرسیم. او بیان می‌کند: مسأله اصلی انتظاری است که دولت، نهادها و سازمان‌ها از تلویزیون دارند. آنها گاهی تلویزیون را به شکل روابط عمومی خود می‌بینند، نه رسانه. یعنی دنبال حل مشکلات دستگاه خود از طریق رسانه نیستند بلکه به دنبال تبلیغ و معرفی اقدامات‌شان هستند. در واقع روابط عمومی می‌خواهند نه رسانه. انتظاری که دولت و وزارتخانه‌های مختلف از تلویزیون دارند، این نیست که مشکلی حل شود و نمی‌خواهند رسانه از دستگاه‌ها یا زیرمجموعه‌های‌شان انتقاد کند، طرخی پیشنهاد دهد، کارشناس و تحلیلگر بیاورد تا مشکل حل شود بلکه معمولاً نظر بر این دارند که کارشان درست است. این اصلی‌ترین چالش برای برنامه‌های ژانر سیاسی در تلویزیون است. مثلاً یک برنامه سیاسی اگر از یک وزارتخانه انتقاد کند، فردا از سوی آنها تحریم می‌شود. یعنی دیگر با برنامه مصاحبه نمی‌کنند و اجازه نمی‌دهد خبرنگار برنامه به جاهای مختلف ورود کند. در کل کاری می‌کنند که روند تولید برنامه سیاسی مختل شود. برنامه‌های سیاسی صداوسیما به دلیل نگاهی که به آن اشاره کردم و میان سیاسیون وجود دارد با چالش همراه هستند. برای همین گاهی برخی گفت‌وگوها که می‌بینیم خنثی هستند یا اگر خنثی نباشند از بیرون تحت فشار قرار می‌گیرند.

سهیل احمدی،

پژوهشگر و مدرس دانشگاه است که این روزها با اجرای برنامه سیاسی «رودرو» از شبکه چهار سیما روی آنتن حضور دارد؛ برنامه‌ای که موضوع‌های سیاسی،

آنتن حضور دارد؛ برنامه‌ای که موضوع‌های سیاسی،

اجتماعی و فرهنگی روز کشور را از دیدگاه‌های مختلف مورد بررسی قرار می‌دهد. احمدی هم درباره این موضوع به خبرنگار جام‌جم توضیح می‌دهد: باید درون برنامه‌های سیاسی یک اتفاقی بیفتد. با توجه به این‌که ما در حوزه تبیین، مشکلات جدی داریم عمده مشکل ما به حوزه روایت برمی‌گردد. دال مرکزی روایت قصه است. زبان قصه، از زبان تحلیل و منطق گوینا‌تر است. یک بعد اطلاع‌رسانی و خبری داریم که به قوت کار می‌کند. طبق نظرسنجی هم بیش از ۵۰ درصد مردم تحلیل‌های خبری صداوسیما را قبول دارند اما نکته این است تبیینی که در حوزه سیاسی انجام می‌دهیم باید به نحوی باشد که مخاطبان بیشتری از آن استفاده کنند و همچنین افراد بیشتری را جذب کند. باید قدرت توجیه مخاطبان را به نحای مختلف داشته باشد. این زمانی اتفاق می‌افتد که در فرم برنامه‌های سیاسی انقلابی رخ دهد. آسیبی در رسانه‌های جمعی داریم. قبل از این‌که رسانه‌ها ابداع شوند، حوزه گفت‌وگو بود. اوایل انقلاب شاهد گفت‌وگوی نمایندگانی از جریانات فکری مختلف جلوی سردر دانشگاه تهران بودیم.

بیشتر برنامه‌های گفت‌وگومحور رسانه‌ای قوی هستند که قدرت توجیه‌گری‌شان بالاست. اگر کتاب را رسانه جمعی حساب کنیم، زمانی این رسانه‌های جمعی اختراع شدند که فردی حرفی برای گفتن داشت آن مخاطبی پیدا نکرد یا مخاطبان اطرافش فهم اندیشه‌اش را نداشتند. برای همین آن را در قالب کتاب آورد البته کتاب رسانه‌ای یک بعدی بود. مجال گفت‌وگو و توجیه مخاطب وجود نداشت. به مرور رسانه‌های پیچیده‌تری مثل رادیو و تلویزیون ابداع شدند و با به عرصه گذاشتند که در آنها هم کمتر صدای مخالف شنیده می‌شود. همین یکی از آسیب‌های برنامه‌سازی می‌شود. جای خالی بحث‌های چند طرفه و کرسی‌های آزاداندیشی همچنان در رسانه مشاهده می‌شود و لازم است برنامه‌هایی با فضای سیاسی، بیش از این نظرات مختلف را منعکس و به بحث بگذارند. مثلاً در موضوعی مثل امر به معروف و نهی از منکر عده‌ای می‌گویند حجاب و عفاف در اولویت است و برخی هم باور دارند امر به معروف و نهی از منکر مسئولان باید در اولویت باشد. این موضوع که در شبکه‌های

دینی را در نیجریه با جذب ده‌ها نفر آغاز کرد و تعداد پیروان اهل بیت (ع) در نیجریه در دهه ۱۳۹۰ شمسی، با تلاش‌های وی به میلیون‌ها نفر رسیده است. همچنین زکزاک‌ی در جریان حمله نیروهای ارتش نیجریه به حسینییه قیقه... او و همسرش زاربا در سال ۱۳۹۴ش بازداشت و زندانی شد. او و همسرش پس از شش سال حصر خانگی و زندان در ۶ مرداد ۱۴۰۰ (۲۸ تویه ۲۰۲۱) از تمام موارد اتهامی تبرئه و آزاد شدند.

می‌شود و دیگر چالش نمی‌کند. در صورتی که برنامه‌ساز و خبرنگار باید آزادی عمل بیشتری داشته باشد. وزارت خارجه، شورای عالی امنیت ملی و... از نگاه خودشان یک موضوع را بررسی می‌کنند و ما به عنوان برنامه‌ساز باید از نگاه خودمان به آن اتفاق بگیریم؛ گاهی زوایایی را ما می‌بینیم که آنها نمی‌بینند. نکته بعدی مسأله خودسانسوری و خطوط قرمزى است که شاید نظام برای ما تعریف نکرده باشد اما برنامه‌سازان خود را ملزم به رعایت آن می‌دانند و به همین دلیل جذابیت برنامه کمتر می‌شود. این چالش‌هایی است که وجود دارد و تا زمانی که رفع نشود کمتر می‌توانیم با دقت به عمق موضوعات بپردازیم و مخاطبان وقتی آن برنامه را می‌بینند، با خود می‌گویند اینها همان حرف‌هایی است که در اخبار هم شنیده‌ایم و نکته اضافه‌تری ندارد.

در صورتی‌که برنامه سیاسی باید تحلیل خودش را از موضوعات داشته باشد و براساس رفتارهای سیاسی پشت پرده که متوجه منافع ملی‌ماست کار کند. گاهی به برخی سوزها پرداخته می‌شود که هیچ تأثیری بر سیاست خارجی ما ندارد. ۴۰ سال است در حوزه سیاست خارجی کار کردم. برخی از برنامه‌سازان که سابقه کمی دارند، کمتر به موضوعات اساسی فکر می‌کنند و بیشتر به دنبال کسب درآمدشان هستند. این دست برنامه‌ها کم‌هزینه‌تر هم هستند و با نقد و چالش مواجه نمی‌شوند؛ به همین دلیل برخی ترجیح می‌دهند این کارهای خنثی را انجام دهند.

من با توجه به تجربه و دینی که به کشورم دارم باید مسائل را دقیق‌تر ببینم. انتظاری که مردم از من برنامه‌ساز ۴۰ ساله دارند با یک برنامه‌سازی که پنج سال در این حرفه بوده، متفاوت است. نباید همه برنامه‌ها یکی باشد. فشارهای بیرونی، خودسانسوری و کم‌سوادی بعضی برنامه‌سازان باعث می‌شود برنامه‌های سیاسی نسبت به دیگر برنامه‌ها مخاطب کمتری داشته باشد. باید به هر اتفاقی که در هر جای دنیا می‌افتد و با منافع امنیت ملی ما در ارتباط است بپردازیم و به درستی تحلیل و نقدش کنیم تا مردم در درازمدت بدانند مثلاً اگر عربستان به دنبال ناتو عربی است، تبعاتش برای منطقه و کشور ما چیست. مردم در یک برنامه به دنبال حرف‌های جدید هستند.

است که نظرش را در این خصوص جویا شدیم. او در گفت‌وگو با جام‌جم اظهار می‌کند: وقتی می‌خواهید برنامه سیاسی در تلویزیون یا رادیو بسازید باید بر مبنای اطلاعات دقیق و صحیح آن راسازید.

متأسفانه خیلی از مواقع به اطلاعات صحیح و دقیق دسترسی وجود ندارد و این روی گزارش تأثیر می‌گذارد. اگر ما بخواهیم خبری را از اتفاقی که در دنیای غرب یا شرق روی داده است و خودمان در آنجا حضور نداریم، منتشر کنیم باید از منابعی در آن منطقه کمک بگیریم که ممکن است منافعتش با آن گره خورده باشد. هر خبرنگار یا هر خبرگزاری براساس منافع دولتی و حزبی خود به خبر نگاه و آن را تحلیل می‌کند. وقتی مطلبی منتشر می‌شود ما مجبوریم براساس خبری که با گذشت از این فیلترها به دست ما رسیده، تحلیل خودمان را ارائه کنیم. این یکی از چالش‌های ما در ساخت برنامه‌های سیاسی است. در سیاست خارجی چون منبع دست خودمان نیست و تولیدکننده خبر نیستیم، مجبوریم از منابعی استفاده کنیم که جهت‌گیری‌ها در آن لحاظ شده است به همین علت ممکن است خبر غیرواقعی یا همراه با بزرگمایی باشد.

او می‌افزاید: مثلاً در جنگ اوکراین روس‌ها تحلیل خود را دارند و کشورهای غربی هم به گونه‌ای دیگر تحلیل می‌کنند. شما نمی‌دانید باید براساس کدام یک از نگاه‌ها به این اتفاق بنگرید. خبر واقعی زمانی است که خودت در آنجا حضور داشته باشی و بر مبنای آن خبر را تحلیل و برنامه‌سازی کنی. نکته دوم این است که گاهی آن قدر از بیرون به برنامه‌های گروه سیاسی فشار می‌آورند که تهیه‌کننده خسته

موج صدا

سیاست از زبان رادیو

رادیو هم در شبکه‌های مختلف، مضامین سیاسی را در قالب برنامه‌های متفاوت و با ساختارهای متنوع راهی آنتن می‌کند که برخی از در گفت‌وگو وارد می‌شوند و سعی دارند با طرح مسأله با کارشناسان یا مسئولان، موضوع را به بحث بگذارند؛ برنامه‌هایی که با گزارش میدانی حرف

دل مردم را نثر دهند و به گوش مسئولان برسانند. مناظره، طنز و... از دیگر قالب‌های برنامه‌سازی در حوزه سیاست است که در شبکه‌های رادیویی تولید می‌شود. برنامه‌هایی نظیر گفت‌وگوی سیاسی از رادیو گفت‌وگو، جمعه با سیاست از رادیو تهران، جهان سیاست از رادیو ایران، الگوی خدمت از رادیو معارف، جوان شهر، دادرسانه، هیأت ملت، آن سوی مه، طنز سیاسی دکتر آباد از رادیو جوان و... برخی از این موارد هستند که روی آنتن شبکه‌های مختلف رادیویی رفتند. رادیو همواره یکی از دسترسی‌ترین رسانه‌ها برای دریافت اخبار بوده است اما به مرور پای برنامه‌های تحلیلی هم به این جعبه صدا اضافه شد.

آنتن

گفت‌وگو کردن «بدون توقف»

یکی از برنامه‌های تلویزیون که با ساختاری تازه به طرح موضوعاتی حساس در حوزه‌های مختلف از جمله سیاست می‌پردازد، «بدون توقف» است. بدون توقف برنامه‌ای ترکیبی، چالشی با موضوعات متنوع و مختلف به بررسی شبهات و معضلات اجتماعی، فرهنگی و سیاسی است. این برنامه در چند فصلی که روی آنتن شبکه

سه سیما بوده، سعی داشته با زبانی متفاوت به بیان مسائل روز سیاسی، اجتماعی، مذهبی و... بپردازد. این برنامه که در طول سال‌ها پخش خود تغییراتی داشته است، همواره تلاش کرده با حضور جوانان صاحب‌نظر از طیف‌های فکری متفاوت و همچنین یک کارشناس سوزهای حساس را به بحث بگذارد که گاهی رنگ و بوی سیاسی دارد و به سیاست‌گذاری در عرصه‌های مختلف مرتبط است. برای مثال یکی از چهره‌های سیاسی که در مقطعی از این برنامه حضور پیدا کرد و با جوانان گفت‌وگویی صریح درباره عملکرد ۴۰ ساله جمهوری اسلامی ایران داشت، محمد باقر قالیباف بود. ولایت قیقه، پدیدایش رژیم صهیونیستی، اقتصاد و مدرنیته، انتخابات ریاست جمهوری، شبهات و چالش‌های مربوط به سیاه پاستاران انقلاب اسلامی، الزام حجاب برای گردشگران خارجی و... از موضوعات این برنامه در ادوار مختلف بوده است.

امروز شاهد هستیم شرکت فیسبوک عنوان کرد که دستور سی‌ای‌ای (سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا) اخبار فساد اقتصادی کشور آمریکا را سانسور می‌کرده‌است.

وقتی که خبرنگار یک کشور مستقل مثل کشور ما نتواند در آن کشور آزادانه فعالیت کند، طبعاً آنچنان که باید اطلاعات از یک رخداد به ما نمی‌رسد و به سختی می‌توانیم ابعاد یک پدیده را در خارج از مرزهایمان در یک کشور خاص به دست بیاوریم. این مسأله باعث می‌شود برای به دست آوردن مصالح تحلیلی که می‌خواهیم ارائه دهیم خیلی زحمت بکشیم تا تحلیل ما واقع‌بینانه باشد.

چشم‌انداز

نیاز به تحلیل واقع‌بینانه

پژمان کریمی

مدیر مطالعات رسانه‌ای و امور رسانه‌های اداره کل روابط عمومی صداوسیما

همواره شاهد ارائه یکسویه اخبار، اطلاعات و تحلیل‌های سیاسی یکطرفه، سطحی و گاه مغرضانه و تحریک‌آمیز از جانب رسانه‌های معاند بودیم. برنامه‌های سیاسی صداوسیما همگی در

قاب

اقتصاد به علاوه سیاست

«عیار» برنامه‌ای از شبکه افق سیاست که بیشتر با محور موضوعات اقتصادی راهی آنتن این شبکه می‌شود. از آنجا که دامنه سیاست وسیع است و تا موضوعات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و... هم کشیده می‌شود، این برنامه هم در برخی از قسمت‌های خود سری به حوزه سیاست می‌زند یا گاهی مهمانانی را به برنامه دعوت می‌کند که از مسئولان و سیاسیون هستند.

برای تماشای بخشی از برنامه کیو آر کد را اسکن کنید